

KIBRIS CUMHURİYETİ (1960-1963) DÖNEMİNDE KIBRIS TÜRK BASININDA ATATÜRK

MÜNEVVER KATA* & AZİZE UMMANEL**

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin 1878 yılında Kıbrıs'ı İngilizlere teslim etmek zorunda kalmasıyla Ada'da İngiliz sömürge yönetimi başlamış; Ada'nın 1914 yılında İngiltere tarafından ilhak edilmesi ve 1925 yılında Britanya Krallığı'na bağlı Taç Koloni ilan edilmesiyle Kıbrıs'ta İngiliz sömürge yönetimi hüküm sürmüştür (1878-1960). 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte Türkiye'de yaşanan birçok gelişme ve inkılaplar, İngiliz sömürge idaresinde olan Kıbrıs Türk toplumu tarafından da hızlı bir şekilde benimsenmiş ve uygulanmıştır. Kıbrıs Türk toplumu, her koşulda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e ve Türkiye'ye bağlılığını dile getirmiş ve bunu davranışlarıyla da göstermiştir. Ada'da yayımlanan Kıbrıs Türk gazetelerinin hemen hemen hepsinde bu tutuma örnek teşkil eden söylemler ve haber metinleri yer almaktadır. Uzun yıllar Adada hâkimiyet süren İngiliz sömürge yönetiminden sonra Kıbrıs Türkleri ve Rumlar arasında yaşanan gerginlikleri sona erdirmek, Rumların Enosis, Türklerin ise Taksim ideolojisini ortadan kaldırmak ve tüm paydaşların çıkarlarına uygun bir ortam yaratmak için 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Türkleri ve Rumların birlikte yaşama esasına dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde oluşan yeni düzende iki toplumun barış içerisinde ve demokratik bir ortamda yaşaması amaçlanmış olsa da iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti sadece üç yıl ayakta kalabilmiş ve süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Buna rağmen, bu yıllarda, Kıbrıs Türk basınına yansıyan genel söylem daha

* 1. Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, Girne Amerikan Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya Bölümü, Girne/KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ munevverkata@gau.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5480-8505

** 2. Yazar: Doç. Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Lefke/KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ aummanel@eul.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1452-3449

önceki yıllarda olduğu gibi Mustafa Kemal Atatürk'e ve Türkiye'ye olan bağlılık ve sevgi çerçevesinde devam etmiştir. Bu çalışma, 1960-1963 yılları arasında varlığını sürdüren iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde Kıbrıs Türk basınına yansıyan Atatürk ile ilgili haberleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Atatürk'le ilgili gazetelere yansıyan haberler incelenmiş ve sınıflandırılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili basına yansıyan haberlerin genellikle Onun askerî yönü ile ilgili olduğu; az da olsa edebî yönünü de içeren kişisel özelliklerinin gazete sayfalarında yer aldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, Atatürk'e ve Onun devrimlerine olan bağlılığı gösteren yazılara da rastlanmıştır. Çalışma sonucunda Kıbrıs Türkü'nün Mustafa Kemal Atatürk'ü bir lider olarak gördüğü ve Onun yaptıklarını kendi bağımsızlık mücadelesi sürecinde örnek aldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Kıbrıs Türk Basını, Kıbrıs Cumhuriyeti.

ATATURK IN THE TURKISH CYPRIOT PRESS IN THE PERIOD OF REPUBLIC OF CYPRUS (1960-1963)

ABSTRACT

The developments and revolutions in Türkiye were quickly adopted and accepted by the Turkish Cypriot community, even though it was under the British colonial administration. The Turkish Cypriot community has shown its loyalty to Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Turkish Republic, and to Türkiye without hesitation under all circumstances. Almost all of the Turkish Cypriot newspapers published on the island included discourse and news texts exemplifying this attitude. After the British colonial rule that dominated the island for many years, the bi-communal Republic of Cyprus was established on 16 August 1960 as a result of the desire to end the tensions between the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots. Although the new order created under the guarantorship of England, Türkiye and Greece aimed for the two communities to live in a peaceful and democratic environment, the bi-communal Republic of Cyprus survived for only three years and the process failed. The general discourse reflected in the Turkish Cypriot press in these years continued within the framework of loyalty and love to Mustafa Kemal Atatürk and Türkiye, as in previous years. This study aims to analyze the news about Atatürk, which was reflected in the Turkish Cypriot press during the bi-communal Republic of Cyprus. For this purpose, the news reflected in the newspapers about Atatürk were examined and evaluations were made. It has been determined that the news reflected in the press about Mustafa Kemal Atatürk are generally related to his military aspect. There are also several newspaper articles describing his literary side. In addition, there are also articles showing loyalty to Atatürk and his revolutions. As a result of this study, it has been determined that Turkish Cypriots see Atatürk as a leader and take an example in their own struggle for independence.

Keywords: Atatürk, Republic of Cyprus, Turkish Cypriot Press.

GİRİŞ

İnsan dünyada ve çevresinde olup bitenleri öğrenme ihtiyacı içerisinde ve bu ihtiyacını çeşitli iletişim araçları ile karşılamaktadır. Basın, tarihi süreç içerisinde kitleleri etkilemek için kullanılan belki de en önemli araçlardan birisi olmuştur. Öyle ki, sadece sosyal ve ekonomik anlamda değil; kamuoyu oluşturmak, demokrasiye hizmet etmek, toplumsal kimliğin, aidiyet duygusunun ve siyasal yaşamın oluşumunda da önemli rol oynamaktadır.¹ Keza siyasi partilerin görüşleri, politikaları ve uygulamaları basın yayın aracılığıyla toplumla buluşmakta ve toplumu etkilemektedir. Tunca, toplumsal kimlik oluşumunda gazetelerin büyük etkisi olduğunu; gazetelerin toplumsal zihniyet ve ulusal kimlik oluşumunda en önemli unsurlardan birisi olduğunu savunmaktadır.² Nitekim Türk Millî Mücadelesi döneminde işgal güçlerine karşı toplumsal birliğin oluşturulması ve direnişin örgütlenmesinde; ardından çok partili sisteme geçiş döneminde demokrasi kavramının yaygınlaştırılmasında ve ülke bütünlüğünü korumaya yönelik propaganda yazılarının yayınlanmasında gazetelerinin etkili araçlar olduğu görülmektedir.³

Tarihsel açıdan Kıbrıs Türk toplumunda gazetelerin yayın hayatına başlaması ulusal kimlik oluşturma kapsamında olmuştur.⁴ Toplumsal olaylar ve siyasi yaşam Kıbrıs Türk basınının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz dönemindeki siyasi gelişmelerden etkilenen Kıbrıs Türk basını, 1950'li yıllardan itibaren Ada'daki siyasi konulara daha fazla değinmeye başlamıştır.⁵ Gazeteler, Kıbrıs Türk toplumunun en gergin ve karışık dönemlerinde toplumu bilgilendiren ve yönlendiren önemli iletişim

¹ Nergishan Koçer, "Yerel Basın-Siyaset Ekseninde Hakikat Gazetesinin (1949-1955) Yerel Siyasetteki Rolü". *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2022, S 9, s. 68-89. DOI: 10.56676/kiad.1115016.

² Elif Asude Tunca, "Halkın Sesi Gazetesi Örneğinde Kimlik ve Ulusal Kimlik Oluşumunda Basının Rolü", *Folklor/Edebiyat*, 2019, C 25, S 100, s. 1057-1069. DOI: 10.22559/folklor.1017.

³ Deniz Güner, "Tek Parti Döneminde Basın Yayın Yoluyla Yapılan Bölücülük Propagandasına Uygulanan Sansür", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2014, C 14, S 29, s.223-248. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ctad/issue/25531/269329>.

Nergishan Koçer, "Yerel Basın-Siyaset Ekseninde Hakikat Gazetesinin (1949-1955) Yerel Siyasetteki Rolü". *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2022, S 9, s. 68-89. DOI: 10.56676/kiad.1115016.

⁴ Tunca, a.g.m.

⁵ KKTC Enformasyon Dairesi, "Kıbrıs Türk Basın Tarihi", 2023. <https://pio.mfa.gov.ct.tr/medya-rehberi/kibris-turk-basin-tarihi/>.

araçlarından birisi olmuştur. Ayrıca Kıbrıs Türk toplumunun örgütlenmesini sağlamak basının en belli başlı konusunu oluştururken, gazetelerde toplumu sürekli olarak uyarıcı, teşvik edici telkinler, yorumlar ve görüşlere yer verilmiştir.⁶ Kısacası Kıbrıs Türk gazetelerinin ortak amacı, Kıbrıs Türkü'nün varlığını dünyaya duyurmak, onların haklarını ve çıkarlarını savunmak, adanın Yunanistan'a ilhak edilmesine karşı çıkmak ve Mustafa Kemal Atatürk'ün ifadesiyle *Türklüğün sesinin solmasını* önlemek olmuştur.⁷

Uzun yıllar Ada'da hâkimiyet süren İngiliz sömürge yönetiminden sonra Kıbrıs Türkleri ve Rumlar arasında yaşanan gerginlikleri sona erdirmek; Rumların Enosis, Türklerin ise Taksim ideolojisini ortadan kaldırmak ve tüm paydaşların çıkarlarına uygun bir ortam yaratma isteği sonucunda bağımsızlık fikri ortaya atılmıştır. Bu fikrin tartışılması ve İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından benimsenmesi sonucunda 11 Şubat 1959'da Zürih Anlaşması ve 19 Şubat 1959'da da Londra Anlaşması imzalanmıştır. İttifak ve Garanti Anlaşmaları ile iki uluslu yeni bir yönetime adım atılmıştır. Bu yeni oluşum Kıbrıs Cumhuriyeti olup resmî olarak 16 Ağustos 1960 tarihinde ilan edilmiştir.⁸

Zürih ve Londra antlaşmalarına göre Kıbrıs Cumhuriyeti, başkanlık rejimiyle yönetilecektir. Cumhurbaşkanı Rum; yardımcısı Türk olacaktır. Yürütme yetkisi başkan ve başkan yardımcılara ait olup Bakanlar Kurulu, 7 Rum, 3 Türk üyeden oluşacak ve Dışişleri, Maliye ve Savunma Bakanlıklarından birisi mutlaka bir Türk bakana verilecektir. Başkan ve başkan yardımcısı, kendi toplumuna ait bakanları ayrı ayrı seçebilecek, yasama yetkisi Temsilciler Meclisine ait olacak ve Temsilciler Meclisinin, %70'i Rum, %30'u Türk üyelerden oluşacaktır.⁹

Rum lider Makarios bu antlaşmayı Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ileride Enosis'e basamak olarak kullanabileceği düşüncesiyle imzalamıştır. Antlaşmanın imza-

⁶ Sibel Akgün, "Atatürk İlke ve İnkılaplarının Kıbrıs'a ve Kıbrıs Türk Kadınlarına Yansımaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C 22, Ankara 2006, s.418.

⁷ Ulvi Keser, "1958–1963 Mücadele Sürecinde Kıbrıs'ta Basın ve Nacak Gazetesi", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2012, C 12, S 24, s.305-348. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ctad/issue/25245/266945>.

⁸ Süleyman Koç, *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s.173-175.

⁹ Müge Vatansver, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C 12, Özel Sayı, 2010, s.1487-1530. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46934/588952>.

lanmasından kısa bir süre sonra anayasanın maddeleri ihlal edilmeye ve Kıbrıs Türk toplumuna zorluklar yaşatılmaya başlanmıştır. Rumlar, anayasanın uygulanamaz olduğu bahanesi ile 13 maddesinin değiştirilmesini talep etmişlerdir. Bu teklifin Türkiye tarafından reddedilmesi üzerine Kıbrıs Türklerine yönelik saldırgan bir politika izlenmeye başlanmıştır.¹⁰ Ayrıca Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük dış politika konularında sonradan bilgilendirilerek yetkileri ihlal edilmiş, Türk Bakanlar hükümet gündeminden son anda haberdar olmuş ve devlet memuriyetindeki %30 Kıbrıs Türk oranına uyulmamıştır.¹¹ İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde oluşan yeni düzende iki toplumun barış içerisinde ve demokratik bir ortamda yaşaması amaçlanmış olsa da iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti sadece üç yıl ayakta kalabilmiş ve süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Kıbrıs Türk toplumu gerek İngiliz sömürge idaresi döneminde gerekse iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'e ve Türkiye Cumhuriyeti'ne olan bağlılığını göstermiştir. Ada'da yayımlanan Kıbrıs Türk gazetelerinin hemen hemen hepsinde bu tutuma örnek teşkil eden söylemler ve haber metinlerine rastlamak mümkündür.

Bu çalışma, 1960-1963 yılları arasında varlığını sürdüren iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde Kıbrıs Türk basınına yansıyan Atatürk ile ilgili haberleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Atatürk ile ilgili gazetelere yansıyan haberler incelenmiş ve sınıflandırılarak değerlendirilmede bulunulmuştur.

YÖNTEM

Nitel bir yaklaşımla yapılandırılmış olan çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Pandemi koşulları, gazete arşivlerine erişimde yaşanan sıkıntılar ve zamanın sınırlı oluşu nedenleri ile kolay ulaşılabılır örnekleme yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi dijital arşivinde yer alan gazetelerle sınırlandırılmıştır.

¹⁰ Derviş Manizede, **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1975, s.35, 90.

¹¹ İlker Çelebi, Vasfiye Çelik, "1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan 2004 Annan Planı'na Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Meselesi", **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 6 (2), 2020, s.168-193. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kkujebp/issue/58780/828331>.

Dijital arşivde 1960 ve 1963 yılları arasında yayınlanan gazetelere ulaşılmış; belirlenen örneklem kapsamında Bozkurt, Cumhuriyet, Nacak, Akın ve Devrim gazeteleri incelenmiştir. Bu gazetelerden Bozkurt, Akın ve Devrim günlük; Nacak ve Cumhuriyet gazeteleri haftalık yayımlanan gazetelerdir. Çalışma kapsamında belirlenen gazetelerin, özel günlerde çıkan sayıları kullanılarak -ilgili tarihlerden bir önceki ve bir sonraki sayıları da olmak üzere (23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 29 Ekim, 10 Kasım) doküman incelemesi gerçekleştirilmiş ve inceleme sonucu elde edilen veri içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

BULGULAR

İçerik analizi sonucunda elde edilen bulgular benzerlikleri doğrultusunda kategorize edilmiş ve farklı gruplar altında incelenmiştir. Buna göre 1960-1963 yılları arasında Kıbrıs Türk basınında Atatürk ile ilgili haberler Milli Bayramlar, Anma Günleri, Atatürk'ün Az Bilinen Yönleri, Edebî Eserler ve Diğer olmak üzere toplamda beş başlık altında gruplanmıştır.

I. Millî Bayramlar

İncelenen gazetelerin milli bayramlara tesadüf eden sayılarında Atatürk hakkında çeşitli yazılara rastlanmıştır. Bu yazılardan bazıları Atatürk'ün kişisel özelliklerini, kahramanlığını, devlet adamlığını ve ileri görüşlü oluşunu konu almaktadır. Bunun yanı sıra, milli bayramlarda gönderilen kutlama mesajları ve Atatürk için yapılan benzetmelere de rastlanılmıştır.

Devrim gazetesinin 29 Ekim 1963 tarihli sayısında çıkan “*Atatürk'ü Sevmek Bir İbadettir*” adlı yazıda Atatürk'ün ileri görüşlülüğü şu şekilde aktarılmaktadır:

“Devrimlerin bu millet için bir ölüm kalım davası olduğunu bugün hiçbir vicdanlı aydın inkara kalkışmıyor. Kuvvetli hükümetler kurmak lumundaki ısrarı zamanla büsbütün değerlendirilmiştir... Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma parolasını verirken bunu sözde bırakmamış, halk evlerini kurmuş, sanat mabetlerinin temelini atmıştı. 1933 Üniversite reformu, katıksız bir vatan sevgisinin cesur bir eseridir.”¹²

¹² “Atatürk'ü Sevmek Bir İbadettir”, **Devrim**, 23 Nisan 1963, s.3.

Benzer bir şekilde Atatürk'ün kahramanlığı ve devletine olan bağlılığını gösteren birçok yazıya rastlanmıştır. Bu yazılardan birisi Ahmet Göksan tarafından kaleme alınmıştır. 19 Mayıs 1963 yılında Akın gazetesinde yayınlanan yazısında Göksan, Mustafa Kemal'in görev ve devlet adamı bilinci ile köhne bir vapur olan Bandırma'ya binmesi ve tüm tehditlere rağmen yolundan dönmemesini anlatmış; Atatürk'ün ancak yapılacak devrimler ile kuvvetli bir devlet kurulabileceği düşüncesini aktarmıştır.¹³ Benzer bir şekilde Devrim gazetesinin 23 Nisan 1963 tarihli sayısında yer alan Dr. Fazıl Küçük'ün 23 Nisan mesajında Atatürk'ün kahramanlığından bahsedilmektedir.

“...Sevgili çocuklar, bugün sizler de anavatandaki kardeşlerinize beraberce eğleniyor, aynı sevinç ve heyecanı taşıyorsunuz. Çünkü Türkünüz... Bizim ebedileşen bir Atamız vardır. Sizler O'nun evlatlarınsınız. Yokluktan varlık yaratan, karanlığı nura garkeden ilahi bir kuvvetin emaneti olduğunuzu hatırdan çıkarmayınız...”¹⁴

Esat Faik Muhtaroglu'nun 19 Mayıs 1962'de Bozkurt gazetesinde yayınlanan “*Mustafa Kemal ve Biz*” adlı yazısında ise Atatürk'ün cesaretle aldığı kararlardan ve Atatürk'ü örnek alan Kıbrıs Türkü'nden bahsedilmektedir:

“-Anne ben yarın Anadolu'ya gidiyorum. Buraların (İstanbul'un) ne olacağı malum değil. Selanik nasıl elden gitti ise, buralar da öyle gidebilir! Ben kurtarmağa çalışacağım. Elimden ne gelirse yapacağım. Fakat bu işte tehlike çoktur. Hesapta ölmek, gidip gelmemek de var. Bana hakkını helal et anne! İşte Mustafa Kemal, Anadolu'ya hareketinden önce, akşam sofrasında annesine bu sözleri söylemişti. Mustafa Kemal inandı, güvendi, çalıştı ve başardı. Biz de, Mustafa Kemal gibi inancağız, güveneceğiz, çalışacağız, başaracağız! Çalış, Öğün, Güven!”¹⁵

Milli bayramlarda Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilen tebrik mesajları incelenen gazetelerde dikkati çeken bir diğer noktadır. Devrim gazetesinde 30 Ağustos 1963 tarihinde yer alan Dr. Fazıl Küçük'ün tebrik telgrafında şu sözlere yer verilmiştir:

¹³ Ahmet Göksan, “19 Mayıs”, **Akın**, 19 Mayıs 1963, s.2.

¹⁴ “Dr. F. Küçük ve Rauf Denktaş Devrim'e Beyanat Verdiler”, **Devrim**, 23 Nisan 1963, s.1.

¹⁵ Esat Faik Muhtaroglu, “Mustafa Kemal ve Biz”, **Bozkurt**, 19 Mayıs 1962, s.2.

“Türkün bin bir mahrumiyet ve yokluk içerisinde kazandığı 30 Ağustos Zaferi, Dünya durdukça her Türkün kalbinde bir zafer meşalesi olarak parlayacaktır. Biz Kıbrıs Türkleri bu büyük günü Anavatandaki kardeşlerimiz gibi sevinç ve neşe içinde kutlarken, siz büyüklerimizin izinden ve emirlerinizden asla ayrılmıyacağımızı tekrar tevdi eder, bu vesile ile 30 Ağustos Zafer Bayramınızı şahsım ve Kıbrıs Türkleri adına candan kutlar saygılarımı sunarım.”¹⁶

Son olarak, bu kategori altında incelenen bir diğer öge Atatürk’e yapılan benzetmelerdir. Ulu Önder, Yüce Önder, Büyük Adam, Eşsiz Kahraman, Eşsiz Devrimci, Büyük Dahi, Ata, Asil Türk, Büyük Kurtarıcı, Büyük İnsan, Ulu Kurtarıcı, Ulu Adam ve Ebedî Şef gibi benzetmelere özellikle milli bayramlarda çıkan yazılarda daha fazla rastlanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin 23 Nisan 1962 tarihli sayısında şu ifadeler kullanılmıştır:

“Kırk iki yıl önce bugün, tarih kadar yaşlı olan Türk Milletinin öz yurdu olan Anavatanımızda Milli Hakimiyet güneşi, karanlıkları boğarcasına doğmuştu. Kırk iki yıl önce bugün, Türk Kurtuluş Savaşı’nın yüce önderi Mustafa Kemal Paşa Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni açmıştı.”¹⁷

II. Anma Günleri

Gazetelerin anma günlerini içeren yazılarında anma törenlerinin programlarına, farklı devlet adamlarının verdiği demeçlere, farklı ülkelerden Atatürk hakkında yapılan yorumlara, Atatürk’e yönelik övgü dolu sözlere, Kıbrıs Türkü’nün Atatürk sevgisine yönelik kaleme alınmış yazılara ve Atatürk’e olan bağlılığını gösteren sözlere yer verilmektedir.

“Türk Maarif Dairesinin hazırlamış olduğu bir programa uygun olarak, Kıbrıs Türk Cemaati Ata’yı anma haftasına bu sabahтан itibaren başlayacaktır. Bu münasebetle bugün Lefkoşa’da Atatürk heykelinin önünde ve Ada’nın her tarafındaki Türk okullarında anma törenleri yapılacaktır.”¹⁸

¹⁶ “Dr. Fazıl Küçük’ün Tebrik Telgrafları”, **Devrim**, 30 Ağustos 1963, s. 1.

¹⁷ “23 Nisan Güneşi”, **Cumhuriyet**, 23 Nisan 1962, s.1.

¹⁸ “Kıbrıs’ta Ata’yı Anma Törenleri”, **Akı**, 10 Kasım 1963, s.1.

Anma günlerinin gazetelere yansıyan sayılarında, bu günlere özel olarak Kıbrıs Türk yönetimi ve diğer farklı ülkelerden devlet adamlarının verdiği demeçlere de rastlanmıştır. Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş'ın 10 Kasım 1963 tarihinde Lefkoşa'da Atatürk için yapılan anma törenindeki konuşması şu şekildedir:

*“Türklüğün damarlarındaki kan, göğsündeki iman olan Ulu Atam. Ebediyete mal olduğun günün 25. yıldönümünde sadece Türklük dünyası değil, bütün dünya seni hürmetle, sevgi ile anıyor... Sana inanan milletini yoktan var ettin. Bu asil milleti mahvetmek için elbirliği yapanlar, senin bu mucizen önünde saygı ile seni ve milletini selamlayarak çekildiler.”*¹⁹

Benzer bir şekilde, farklı ülkelerden devlet adamlarının da Atatürk için söyledikleri incelenen gazetelere yansımıştır. Devrim gazetesinin 10 Kasım 1963 tarihli sayısında yer alan Polonya Paf Ajansı'nın söylemi *“Atatürk Türkiye'yi silah kuvvetiyle kurtarmış ve Vaşington'un Birleşik Amerikayı yaratması gibi yeni Türkiye'yi yaratmıştır. Atatürkün eseri hatta milletlerarası büyük işlerde tesirini göstermiştir”*²⁰ şeklindedir.

İncelenen gazetelerin anma günlerine denk gelen sayılarında dikkati çeken yazılar arasında, Atatürk'e yönelik övgü dolu sözler, Kıbrıs Türkü'nün Atatürk'e olan sevgisini ve O'na karşı bağlılığını gösteren yazılar yer almaktadır. Osman Türkay'ın 10 Kasım 1960 tarihinde Bozkurt gazetesinde yayımlanan *“Atatürk Sevgisi”* adlı yazısında şu satırlara yer verilmiştir:

*“Kıbrıs Türklüğü ve Kıbrıs Türk gençliği olarak, Atatürk, bizim de yolumuzda ışık, kalbimizde imandır. 22 yıl önce böyle bir gün, O'nun fani varlığını yitirmenin yası içinde, bir yurt parçası olan bu Ada, Atatürk düşüncesi, Atatürk devrimler ile sarmaş dolaştır.”*²¹

Yine, 10 Kasım 1963 tarihinde Akın gazetesinde yayımlanan *“Bugün Senin Günündür Atatürk”* adlı yazıda: *“Kıbrıs Türkü'nün kalbinde Atatürk'ün yıkılmaz bir tahtı vardır. Bugün en küçüğünden en büyüğüne her Kıbrıs Türkü'nün*

¹⁹ “Eşsiz İnsan Atatürk'ü Milletçe ve Dünyaca Andık”, **Akın**, 11 Kasım 1963, s.1.

²⁰ “Atatürk İçin Söylenenler”, **Devrim**, 10 Kasım 1963, s.5.

²¹ Osman Türkay, “Atatürk Sevgisi”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.2.

ağzında Atatürk adı dolaşmaktadır. Duygularda Atatürk, düşüncelerde Atatürk, her yerde Atatürk vardır bugün..."²² ifadelerine yer verilmiştir.

Son olarak, Atatürk'e olan bağlılığı şüphe göstermez Kıbrıs Türkü'nün bağlılık söylemleri arasında 3 Kasım 1961 tarihli Nacak gazetesinde yer alan "*Kıbrıs Türkü de Anavatandaki kardeşleri gibi Ata'nın çizdiği nurlu medeniyet yolunun yolcusudur. Atatürk bize de her zaman ışık ve ilham verecek, yolumuzu ebediyyen aydınlatacaktır.*"²³ cümleler dikkat çekmektedir.

III. Atatürk'ün Az Bilinen Yönleri

Gazetelerin Atatürk ile ilgili yazıları arasında Atatürk'ün az bilinen yönlerine de değinilmiş; farklı ilgi alanları ve özellikleri aktarılmaya çalışılmıştır. Bu konular arasında Atatürk için dokuz rakamının önemi, spora verdiği önem, sanata düşkünlüğü, mizacı, Türk dilini geliştirmeye yönelik çalışmaları, hoş sohbeti, edebî yönü ve barışçıl kişiliği yer almaktadır.

Mustafa Kemal Derneği Başkanı Muhtar Kumral'ın 10 Kasım 1960 tarihinde Bozkurt gazetesi için kaleme aldığı "*Atatürk ve Dokuz Rakamı*" adlı yazısında aşağıda yer alan bazı saptamalar dikkati çekmektedir:

*"...19 Mayıs 1915'te Albaylığa yükseldi, 9. Ordu Komutanı olarak Erzuruma tayin edildi, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı, 9 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresini açtı, 9 Eylül 1922'de kumanda ettiği ordular İzmir'i kurtardı, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan etti, 29 Ocak 1923'te Latife hanımla evlendi, 10 Kasım 1938'de saat 9'u 5 geçte hayata gözlerini yumdu."*²⁴

Akın gazetesinin 10 Kasım 1963 tarihli sayısında ise Atatürk'ün her fırsatta spor yapmayı sevdiği, yüzdüğü, kürek çektiği ve güreştiği belirtilmiştir. Dahası, Atatürk tam manasıyla bir sporseverdi. Sporun yanı sıra sanatseverdi. Öyle ki Kenan Yontunç, Devrim gazetesinin 10 Kasım 1963 tarihli sayısında kaleme aldığı "*Atatürk ve Heykel*" adlı yazıda "*Birçok milletlerin tarihlerinde büyük adamlar gelmişlerdir. Sanatçılara ilham vermişlerdir. Hiçbiri fizyonomi ve insan yapısı mükemmeliyeti bakımından Atatürk kadar müessir olmamışlardır*"²⁵ demektedir.

²² "Bugün Senin Günündür Atatürk", **Akın**, 10 Kasım 1963, s.1.

²³ "Cumhuriyet Bayramı Anavatan'da ve Kıbrıs'ta Heyecanla Parlak Törenlerle Kutlandı", **Nacak**, 3 Kasım 1961, s. 1.

²⁴ Muhtar Kumral, "Atatürk ve Dokuz Rakamı", **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.2.

²⁵ Kenan Yontunç, "Atatürk ve Heykel", **Devrim**, 10 Kasım 1963, s.4.

Ergin Birinci'nin hazırladığı ve Akın gazetesinin 10 Kasım 1963 tarihli sayısında yayınlanan “Çeşitli Yönleriyle Atatürk” adlı yazıda Atatürk'ün kalbinde kıskançlık ve kin duygularının yer almadığı, ince yürekli olduğu söylenmektedir. Bu durum onun barışçıl yönünü de yansıtmaktadır:

“...Atatürk Erkân-ı Harp zabiti iken sürgün edilmesinde büyük rol oynayan bir zatin Reisicumhur olduktan sonra kendisine işi düşmüştü. Yıllarca evvel kendisine fenalık eden o adama zerre kadar güçlük çıkarmadan, işinin halledilmesi için gerekli yerlere emirler verdi. İşte o böyle bir insandı...”²⁶

Atatürk'ün Türk dilini geliştirmeye yönelik aldığı kararlar ve attığı adımlar birçok kaynakta kendini göstermektedir. Mehmet Kansu'nun Devrim gazetesinde 10 Kasım 1963 tarihinde yayınlanan “Dilimiz ve Atatürk” adlı yazısında şu satırlara yer verilmektedir:

“...Atatürk'ün bu uyarmasını benimseyerek başladık dilimizi özleştir-meye. Başladık dilimizi arı dile doğru sürüklemeye. Güneş Dil teorisi atıldı ortaya. Sonra Türk Dil Kurumu'nun temelleri atıldı. Her yenilik, bir örgütlenme ile başlamalıydı. Bu düşünce O'nun tüm devrimlerinde de görünür. Dilimize yerleşen bu yabancı otlar pek çok ve sıkı...”²⁷

Son olarak, Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak'ın 10 Kasım 1962'de Bozkurt gazetesinde yayınlanan “Sohbet Adamı Atatürk” adlı yazısında “O'nun sohbetleri uzun sürerdi. Neşeli ve formunda olduğu günler, sabaha kadar devam ettiği nadir değildir...”²⁸ ifadelerine yer verilmektedir.

IV. Edebî Eserler

İncelenen gazetelerde Atatürk'le ilgili karşılaşılan edebî eserler arasında şiirler, metinler, anekdotlar, şarkı sözleri ve kitap tanıtımları yer almaktadır. Şiirler arasında Atatürk'ün kendi yazdığı şiirleri ile Kıbrıs Türkü ve Türkiye'den şairlerin Atatürk için yazılmış şiirleri yer almaktadır.

²⁶ Ergin Birinci, “Çeşitli Yönleriyle Atatürk”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.3.

²⁷ Mehmet Kansu, “Dilimiz ve Atatürk”, **Devrim**, 10 Kasım 1963, s.4.

²⁸ Sadi Irmak, “Sohbet Adamı Atatürk”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1962, s.2.

Mustafa Kemal Atatürk'ün “*Bir Askerin Mezarından*” adlı şiiri 10 Kasım 1962 tarihinde Bozkurt gazetesinde yayımlanmıştır:

Bir Askerin Mezarından

“Şurada, kabrin üzerinde konulmuş bir
Beyaz taş var; onun altında bayraklar
Temevvüç ederken, kelleler uçuşurken...
Celâdeti tâbân olurken aldığı cerîhai mevt
İle bu âlem-i hîçîye vedâ etmiş bir
Asker yatıyor...”²⁹

Kıbrıs Türk basınında, Kıbrıs Türk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli şairlerinden Mustafa Kemal Derneği Başkanı Ahmet Muhtar Kumral, Behçet Kemal Çağlar, Seyfeddin Başçılar, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Osman Türkay, İlder Veziroğlu ve bir dönem öğretmenlik görevi için Kıbrıs'ta bulunan İbrahim Zeki Burdurlu gibi kişilerin şiirlerine yer verilmiştir. Şiirlerin genelinde Türk ulusunun Atatürk'e olan sevgisi, özlemi ve onun yokluğundaki acının en içten ifadesi görülmektedir. Aşağıda Orhan Seyfi Orhon'un Akın gazetesinin 10 Kasım 1963 tarihli sayısında yayınlanan “*Gidiyor*” adlı şiiri yer almaktadır:

Gidiyor

“...*Gidiyor, rastgelmez bir daha tarih eşine
Gidiyor on yedi milyon takmış peşine
Gidiyor, sonsuz olan kudreti sığmaz akla
Gidiyor, göğsünü çepçevre saran bayrakla...*”³⁰

Gazeteler Türkiyeli şairlerin yanı sıra Kıbrıs Türk şairlerinin de şiirlerine yer vermektedir. Bunlardan birisi de Özker Yaşın'ın 10 Kasım 1961 tarihinde Nacak gazetesinde yayınlanan “*Koca Çınarın Filizleri*” adlı şiiridir:

Koca Çınarın Filizleri

“...*Kırmaya kalktılar heykellerini
Anladık çilemiz bitmedi Atam!
'Özgürlük' dedik silah çektiler*

²⁹ “Bir Askerin Mezarından”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1962, s.2.

³⁰ “Gidiyor”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.2.

*‘Özgürlük’ dedik copla geldiler
Karşımıza çıktılar atlılar, yayalarla...
Biz filizleriz. Koca Çınar’ın filizleri...
Biz yirmi yaşında Mustafa Kemalleriz,
Biz Menemen’de Kubilayız,
Biz Turan Emeksiz, Ali İhsan Kalmazız,
Biz senin özlediğin insanız...’’³¹*

Atatürk’ün kahramanlıkları ve liderliği üzerine yazılan bir diğer şiir ise İlter Veziroğlu’nun 30 Ağustos 1963 tarihinde Devrim gazetesinde yayınlanan şiiridir:

*“Görünmez ne çıkar dağlar taşlar dumandan
Haykırdı andımızı cihana Başkumandan
Kabul etmez bu vatan, bu millet asla bölün
Bir tek şey istiyoruz. YA İSTİKLAL YA ÖLÜM.”³²*

İncelenen gazetelerde şiirlerin yanı sıra kısa metinlere de rastlanmıştır. Metinler içerisinde Atatürk’e yönelik övgü dolu sözler, Atatürk’le ilgili anekdotlar, özlü sözler ile hürriyet, istikbal ve Atatürkçülüğü anlatan kısa yazılar yer almaktadır. Eren Arı’nın 10 Kasım 1963 tarihinde Akın gazetesinde yayınlanan “Atatürk’e” adlı yazısında şu satırlar dikkati çekmektedir:

“Heybetli koca bir vücudun, cihanın hayran olduğu düşüncelerle dolu, zekâ yatağı bir başın vardı. Cihana karşı duran, kalmaz bir azmin, sağlam, sapsağlam bir iraden vardı. Türk milletine, kendi öz evlâtlarına sarsılmaz bir güvenin tükenmez bir sevgin vardı Ata’m.”³³

Gerek Atatürk’ün kendi ağzından gerekse başkalarından Atatürk ile ilgili aktarılan anekdotlar incelenen gazetelerde çoklukla dikkati çekmektedir. Nacak gazetesinin 19 Mayıs 1961 tarihli sayısında şöyle bir anekdot dikkati çekmektedir:

“Mustafa Kemal, Samsun’da karaya çıktığı zaman kendisini sevinçle, coşkunlukla karşılayanlar arasında bir askerin ağladığını gördü. Ona

³¹ “Koca Çınarın Filizleri”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.1.

³² “30 Ağustos ve Kıbrıs”, **Devrim**, 30 Ağustos 1963, s.3.

³³ Eren Arı, “Atatürk’e”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.2.

yaklaştı ve 'asker ağlamaz' dedi. Bu asker neden ağlıyordu? Düşmanlarla savaşıyor, yurdu kurtaracak silahı olmadığı için ağlıyordu. Fakat Mustafa Kemal ona silah verdi. Onun gibi daha binlerce Mehmetçik yeniden silahlandırıldı ve düşmanlar yenilip vatan kurtarıldı!"³⁴

Benzer bir anektoda Bozkurt gazetesinin 23 Nisan 1961 tarihli sayısında "Atatürk'te Çocuk Sevgisi" adlı yazıda rastlanmaktadır:

"Atatürk'ün çocuk sevgisi sonsuzdu. Bir gün bir enstitüde çocuk bakımı derslerinde çocuk bahçesini ziyaret ediyordu. -Biz çocukları niçin severiz? Diye bir soru sordu. Herkes fikrini söyledikten sonra kendi fikrini söyledi.

-Çocukları severiz, çünkü çocuklar bizim devamımızdır. Her çocukta biz ebediyete doğru uzayıp gitme iştiağımızın tatminini buluruz."³⁵

Akın gazetesinin 19 Mayıs 1963 tarihli sayısında Atatürk'ün Samsun'a ziyareti ile ilgili Makbule Atadan şunları aktarmaktadır:

"Üzgündüm. Konuşmak istemiyordum. Bir ara Mustafa Kemal;

- Niye konuşmuyorsun Makbuş? dedi. Nemli gözlerimi ona çevirdim.

- Ağabeyciğim, dedim. Ne konuşayım. Muharebeye giderdin, bilirdim. Terfiyan giderdin, bilirdim. Bir vazife ile giderdin, bilirdim. Fakat bugün ne için gidiyorsun? Benim aklım durdu bu işe.

- Evet Makbuş, dedi. Merak etme, bunu da bilirsin inşallah.

Beni bağrına bastı. Veda etti. Merdivenleri atlayarak aşağı indi. O biraz sonra arkadaşlarının refakatinde arabasına binip kapıdan uzaklaştığı zaman, biz pencereye yığılmış, gözyaşı döküyorduk... Üç gün sonra telgrafını aldık: - Samsun'a çıktım, sıhhatteyim, merak etmeyin."³⁶

³⁴ "Asker Ağlamaz", **Nacak**, 19 Mayıs 1961, s.2.

³⁵ "Atatürk'te Çocuk Sevgisi", **Bozkurt**, 23 Nisan 1961, s.3.

³⁶ "Makbule Atadan Ağabeyisi Atatürk'ün Samsun'a Çıkışını Anlatıyor", **Akın**, 19 Mayıs 1963, s.2.

İncelenen gazetelerde dikkati çeken bir diğer nokta da Atatürk'ün sözleridir. Bunlardan birisi Baki Vandemir tarafından derlenmiş olup 29 Ekim 1961 tarihinde Bozkurt gazetesinde yayınlanan ve askerî edebiyatta yer eden sözdür:

“Atatürk, ordunun değerini subay ve kumandanlarının değerleriyle ölçer. Bunun için der ki: “‘Bir ordunun kıymeti, zabitan ve kumanda heyetinin kudretiyle ölçülür. Sizin ordunuzun kıymeti de sizlerin kıymetinizle ölçülecektir.”³⁷

Atatürk'ün hürriyet ve istiklal üzerine söylediği sözler de gazetelerde dikkati çekmektedir. Bunlardan bazıları Devrim gazetesinin 30 Ağustos 1963 tarihli sayısında yayınlanmıştır:

“Bir zamanlar gelir ki, beni unutmak veya unutturmak isteyen gayretler belirebilir. Fikirlerimi inkâr edenler ve bana taan edenler çıkabilir. Hatta bunlar benim yakın bildiğim ve inandıklarım arasından bile olabilir. Fakat ektiğimiz tohumlar o kadar özlü ve kuvvetlidir ki bu fikirler, Hind'den, Mısır'dan döner, dolaşır gene gelir; feyizli neticeleri kalpleri doldurur.”³⁸

Nacak gazetesinin 10 Kasım 1961 tarihli sayısında ise Atatürk'ün şu sözlerine yer verilmiştir:

“Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Memleket evladı her tehsil derecesinde iktisadi hayatta amel, muessir ve muvaffak olacak surette tehz olunmalıdır. Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek demek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kafidir.”³⁹

Gazetelerin bazı sayfalarında Atatürk için yazılmış şarkı sözleri de bulunmaktadır. Bunlardan birisi koro için yazılmış; bütün koro, kızlar korusu ve erkekler korusu gibi farklı bölümleri ile birbirinden ayrılmış sözlerdir. İbrahim Zeki Burdurlu'nun “*Çağlarda Atatürk*” adlı eseri 10 Kasım 1960 tarihinde Bozkurt gazetesinde yayınlanmıştır:

³⁷ Baki Vandemir, “Cumhuriyetin Büyük Kurucusu Atatürk'ten Vecizeler”, **Bozkurt**, 29 Ekim 1961, s.3.

³⁸ **Devrim**, 30 Ağustos 1963, s.1.

³⁹ “Atatürk'ün Güzel Sözleri”, **Nacak**, 10 Kasım 1961, s.1.

Çağlarda Atatürk

*“...Ağlatmıyor eserlerinin rengi
Gülüyorum eşsiz duygularla ben
Zamanın güzel topraklarından
Fikir filizlerle yükselerek sen
Öpüyorsun seninle dolu gözlerimden
Çağdaş hayat bilir Türkoğlu Türk’üm
Mustafam, Kemalim, Can Atatürküm.”⁴⁰*

Bir diğer şarkı ise Ankaralı Âşık Ömer tarafından kaleme alınmıştır. “Ağıt” ismini taşıyan şarkı 11 Kasım 1963 yılında Akın gazetesinde yayınlanmıştır:

Ağıt

*“Yok gayri bizlere uyku döneğ vay
Kime bel bağlayak kime döneğ vay
Vay amansız ecel alçak felek vay
Türklük yüreğini dağlasın gayrı
Cihan da bizimle ağlasın gayrı...”⁴¹*

Bu kategori altında son olarak kitap tanıtımına yer verilmiştir. Şemsi Belli, Makbule Atadan ile yapmış olduğu röportajdan yola çıkarak “*Ağabeyim Mustafa Kemal*” isimli bir kitap yazmıştır. Bu kitabın tanıtımı Bozkurt gazetesinin 10 Kasım 1960 tarihli sayısında yayınlanmıştır.⁴²

V. Diğer

Bu kategori altına alınan konular radyo ve televizyon yayın akışları, okul, meydan, büst, heykel açılışları ve fotoğraflardır. İncelenen gazetelerin özel günler kapsamında yayınladıkları radyo ve televizyon yayın akışlarında Atatürk ile ilgili programlara yer verilmektedir. Yine özel günlerde Atatürk’e saygı ve Atatürk’ü anma kapsamında yapılan açılış törenleri hakkında haberlere; bu etkinliklerde yapılan konuşmalara yer verildiği gözlemlenmiştir. Genellikle siyah beyaz basım yapan gazetelerin milli günler ve anma günlerinde renkli fotoğraflara yer verdiği, kırmızı rengi baskın şekilde kullandığı ve resimlerin manşetten verildiği gözlenen bir diğer unsurdur.

⁴⁰ “Çağlarda Atatürk”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.2.

⁴¹ “Ağıt”, **Akın**, 11 Kasım 1963, s.2.

⁴² Şemsi Belli, “Ağabeyim Mustafa Kemal”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.3.

Akın gazetesinin 10 Kasım 1963 tarihli sayısındaki bir habere göre: “*Bu akşam televizyonda özel bir program yayınlanacaktır. Bu programda Türkiye büyükelçisi Dr. Mazhar Özkol ile Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denктаş birer konuşma yapacak ve ATA ile ilgili dökümanter filmler gösterilecektir.*”⁴³

Benzer bir şekilde Akın gazetesinin 20 Mayıs 1963 tarihli sayısında “*Dün Bafta Atatürk’ün bir büstü törenle açıldı. Büstün açılış töreninde konuşan Denктаş, haklarımızı nihayete kadar korumak azmimizi teyit etti*” ifadesine yer verilmiştir.⁴⁴ ?

Son olarak, Devrim ve Cumhuriyet gazetelerinde manşetten verilen resimler aşağıda örneklendirilmiştir.

⁴³ “Kıbrıs’ta Ata’yı Anma Törenleri”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.1.

⁴⁴ “Dün Baf’ta Atatürk’ün Bir Büstü Törenle Açıldı”, **Akın**, 20 Mayıs 1963, s.1.

SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk, Türk siyasetinin genel politikasından dolayı Kıbrıs siyasetine karışmamış; fakat Kıbrıs'ın Türkiye ile olan yakınlığı, stratejik konumu ve Türk varlığından dolayı Ada ile yakından ilgilenmiştir. Kıbrıs Türk toplumu İngiliz sömürge döneminde bile Anadolu'yu kendisine vatan; Mustafa Kemal Atatürk'ü de lider bilmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'nun ve Türk toplumunun yanında olmuş; İngiliz yönetiminden gizli Anadolu'ya katır, eşek ve birçok hayati mal taşımıştır.⁴⁵ Tüm bunların yanı sıra, 1920-1922 yılları arasında gönüllü gençler ve kadınlar tarafından piyesler oynanmış, kartpostallar satılmış ve elde edilen gelir Türk toplumuna yardım için Anadolu'ya gönderilmiş, Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne de yardımda bulunulmuştur. Kıbrıs Türkü İngiliz sömürge devletinin yasaklamalarına rağmen Türk bayrağını kendi bayrağı bilip milli günleri Türkiye ile aynı coşku ve heyecanla kutlamıştır.⁴⁶ Atatürk'e olan sevgisini her koşulda göstermekten çekinmeyen Kıbrıs Türk toplumu hiçbir zorlama olmaksızın kısa sürede Atatürk'ün inkılâplarını benimsemiştir.⁴⁷ Atatürk de Kıbrıs Türkü'nün kendisine ve Türkiye'ye olan sevgisinin farkındadır. 1925 yılında bir yasa çıkartan İngiliz sömürge yönetimi Kıbrıs Türkü'ne diledikleri bir ülkeye göç etme izni vermiştir. 1935'lere kadar 20000'den fazla Kıbrıs Türkü Türkiye'ye göç etmiştir. Atatürk Ada'daki Türk nüfusunun azalmaması için göçü durdurma yollarına gitmiş; öte yandan Anadolu'ya gelen insanların ne tür koşullarda yaşadıkları ve nerelere yerleştirildikleriyle de yakından ilgilenmiştir.⁴⁸ Türkiye ve Atatürk'ün desteği farklı alanlarda da kendini hissettirmiştir. Türkiye'nin desteği ile tiyatro sanatçıları ve futbol takımları Kıbrıs'ı ziyaretlerde bulunmuş, Türkiye'ye yükseköğretime gidecek olan öğrencilere destek verilmiş, 1925'te Larnaka'da bir konsolosluk açılmış, Türkiye'den Kazım Nami Duru, İsmail Hikmet Ertaylan ve Turgut Sarıca gibi milliyetçi eğitimciler adaya gönderilmiş ve milli günlerin

⁴⁵ Yücel Özkaya, "Türk Ulusal Savaşında Kıbrıs ve Atatürk Devrimlerinin Kıbrıs'a Yansıması", **Kıbrıs'ta Türk Varlığı Sempozyumu**, Emekli Subaylar Derneği Yayınları, Lefkoşa 2000, s.60-71.

⁴⁶ Sabahattin İsmail ve Ergin Birinci, **Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul 2000.

⁴⁷ Özkaya, "Türk Ulusal Savaşında...", s.60-71.

⁴⁸ Hasan Cicioğlu, "Kıbrısta Türk Kimliği ve Atatürk", **Kıbrıs'ta Türk Varlığı Sempozyumu (17 Kasım 2000)**, Emekli Subaylar Derneği Yayınları, Lefkoşa 2000, s.24-28; Sabahattin İsmail, **a.g.e.**

Kıbrıs'ta da kutlanılmasına ön ayak olunmuştur.⁴⁹ Hatta, Kıbrıs'ta yayın yapan Söz gazetesi sahibi olan Mehmet Remzi Okan'ın Almanya'dan sipariş ettiği Latin harflerinin ödemesi de Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karşılanmıştır.⁵⁰ Öyle ki Türk basınına yapılacak yardımlarla Kıbrıs Türkü'nün sesi her zaman duyulacaktı.

Kıbrıs Türk toplumu Atatürk'e ve Türkiye'ye olan sevgi ve bağlılığını basın yayın aracılığı ile çokça göstermiş ve hissettirmiştir. İki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devam ettiği 1960 ve 1963 yılları arasında Kıbrıs Türk basınında yer alan makale ve haberlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün lider özellikleri, kişiliği ve siyasi yönü farklı açılardan değerlendirilmiş ve yazıya aktarılmıştır. Bu dönemde yayın yapan gazetelerde göze çarpan en önemli noktalardan birisi de 10 Kasım haftalarında yapılan anma günleri ve milli bayramların Türkiye'deki gibi ortak duygularla verilmiş olmasıdır. Söz konusu günlerde gazete sayfalarında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyeti kurarken hangi hususlara dikkat ettiği, millet bilincini nasıl uyandırdığı, yaptığı devrimler, topluma kazandırdıkları ve ileri görüşlülüğü ile barışçı yönü gibi birçok özelliği çeşitli anekdotlarla okuyucuyla paylaşılmıştır. Esat Faik Muhtaroglu'nun "*Atatürk Kıbrıs'ta*" adlı eserinde belirttiği gibi; Kıbrıs'ın köylerine, kasabalarına, kahvehanelerine gelen gazetelerin evden eve dolaştığı, özlemle okunduğu, dinlendiği ve konuşulduğu; böylelikle Atatürk'ün Kıbrıs'a geldiği ve evden eve ziyaretlerde bulunduğu ifade edilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerin Atatürk hakkında ortak bir dille yayım yaptığı gözlemlenmiştir. Bu gazeteler arasında muhalif bir gazete olma özelliği taşıyan Cumhuriyet gazetesi ideolojik olarak Kıbrıs Türkleri ile Rumların birlikte yaşama esasını desteklemektedir. Bu ideolojiyi destekleme bağlamında Mustafa Kemal Atatürk'ün barış ve demokrasi demecilerine fazlaca yer verdiği görülmüştür. Öyle ki gazetenin isminin hemen altında '*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*' yazmaktaydı.

⁴⁹ Sibel Akgün, "Atatürk Dönemi Türkiye ve Kıbrıs Türk Toplumu İlişkileri (1923- 1938)", **International Journal of Social Science**, Volume 5, Issue 1, 2012, s. 4. https://jasstudies.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1211846168_akg%C3%BCn_sibel_TT.pdf&key=26101, Erişim 10.09.2022.

⁵⁰ Fevzi Kasap, "Özgürlük Mücadelesinin Mimarlarından Mehmet Remzi Okan" **Yenidüzen**, 8 Şubat 2021. <https://www.yeniduzen.com/ozgurluk-mucadelesinin-mimarlarindan-mehmet-remzi-okan-136898h.htm>, (Erişim Tarihi: 22.09.2022)

Basında yer alan Atatürk ile ilgili makalelerde Atatürk'ün askerî ve siyasi yönü ile karakteristik özelliklerinden övgü dolu sözlerle bahsedilmektedir. Öyle ki, isminin önünde çoğu zaman önder, yüce, büyük kahraman, eşsiz devrimci gibi ifadeler yer almaktadır. Kıbrıs Türk toplumuna Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili bilgi vermeyi amaçlayan gazetelerde Atatürk'ün yapmış olduğu devrimler tek tek ele alınarak çeşitli hikâyeciklerle aktarılmıştır. Atatürk, sadece bir devlet adamı ya da asker olarak değil; dil ve edebî bilgisiyle, yenilikçi yaklaşımları doğrultusunda yaptığı devrimlerle, barışçıl kişiliği, spora ve sanata düşkünlüğü ile ve aynı zamanda hoş sohbetini ortaya koyan anekdotlarla Kıbrıs Türk toplumuna anlatılmıştır. Örneğin incelenen gazetelerden birisi Atatürk'ün dil ve üsluba verdiği önemi anlatılırken; Atatürk'ün Türkçenin kendisine sunduğu bütün olanakları bilgiye ve bilince dayalı olarak nasıl kullandığına, “*Gençliğe Hitabe*”yi yazarken kelime seçimine, cümle yapısı ve kavramlar arasında müthiş bir bağlantı kurduğuna vurgu yapılmıştır. Kıbrıs Türk basınında Atatürk'le ilgili haberleri inceleyen başka çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Karakartal ve Pehlivan'ın, Atatürk'ün yarattığı yeni Türkiye'ye yakından tanıklık eden Hakikat, Masum Millet ve Söz gazetelerinde yapmış oldukları taramalar sonucunda Atatürk'ten Büyük Gazi, Reis-i Cumhuriyet, Milletın Kurtarıcısı olarak bahsedildiği saptanmıştır.⁵¹ İngiliz idaresinin en baskıcı yıllarında çıkan bu gazetelerde Atatürk'ün çeşitli özelliklerine, söylemlerine, sağlığına, özel hayatına ve devrimlerine sıkça yer verilmiştir. Bu durum Kıbrıs Türkü'nün İngiliz yönetiminin başındaki Kral ve sonrasında Kraliçeyi değil, Atatürk'ü kendilerine lider gördüklerinin en önemli ispatıdır.

Bu çalışma her ne kadar 1960-1963 yıllarını kapsayan gazete haberleri ile sınırlı olsa da öncesinde Kıbrıs Türk basınında Atatürk ve Türkiye ile ilgili haberlerin sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Atatürk sevgisi yıllardır var olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1960-1963 yılları arasında Kıbrıs Türk basınına yansıyan Atatürk ile ilgili haberlerin milli bayramlar, anma günleri, Atatürk'ün az bilinen yönleri, edebi eserler ve diğer bazı konular altında toplandığı gözlenmiştir. Atatürk'e yazılan övgü dolu metinler ve onun askerî yönü ile devrimlerini ele alan yazıların gazetelerde en çok rastlanılan konular olduğu tespit edilmiştir. İki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti döne-

⁵¹ Oğuz Karakartal ve Ahmet Pehlivan, “Kıbrıs Türk Basınında Atatürk ile İlgili Bazı Haberler”, *Kıbrıs'ta Türk Varlığı Sempozyumu (17 Kasım 2000)*, Emekli Subaylar Derneği Yayınları, Lefkoşa 2000, s. 169-176.

mi, Ada Türkleri için tam anlamıyla huzurlu bir dönem olarak geçirilmemiştir. Kıbrıs Türk ve Rum toplumları arasındaki gerginlik gazetelere yansımakta, Kıbrıs Türkleri baskı görmekteydi. Bu durum toplumlar arası olaylara dönüşerek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkinliğini sona erdirmiştir. Tüm bu gerginlikler Kıbrıs Türk toplumunun Atatürk gibi bir lidere özlemine artırmış, Onun Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken geçtiği yolları hatırlatmıştır. Gazetelerde bu gibi haberlerin fazla olmasının sebepleri arasında Kıbrıs Türkü'ne imkânsız diye bir şeyin olmadığı, Türk'ün isterse neleri başarabileceğinin hatırlatılması gösterilebilir.

Cumhuriyetin 100. yılında yapılan bu çalışmada Kıbrıs Türk basınına yansıyan Atatürk ile ilgili haberler incelenmiştir. Kıbrıs Türk basın tarihinin belirli bir dönemi ele alınmış ve yapılan sınırlandırma ile belirli gazeteler incelenmiştir. İleride yapılacak çalışmalarda Kıbrıs Türk basını tarihinden 1963-1974 yılları arası ve 1974 sonrası gibi farklı dönemlerin incelenmesi önerilmektedir.

Kıbrıs Türk basın tarihinde yer alan en önemli gazetelerden birisi de Halkın Sesi gazetesidir. Yapılan sınırlandırma kapsamında Halkın Sesi çalışma grubuna dahil edilmemiştir. İleride yapılacak çalışmalarda Halkın Sesi gibi önemli gazetelerin çalışma kapsamına alınması ve kapsamın genişletilmesi önerilmektedir.

Bu çalışmanın Kıbrıs-Türkiye ve Atatürk ilişkisini ortaya koyan önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Bu ilişkinin daha iyi anlaşılması bağlamında çalışmanın okuyuculara yararlı olacağı düşünülmekte, bu tür çalışmaların literatürde daha fazla yer alması önerilmektedir.

İntihal Taraması Bu makale intihal taramasından geçirildi. (<https://intihal.net/>) | *This paper was checked for plagiarism. (<https://intihal.net/>)*
Plagiarism Detection

Etik Beyan Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. | *There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.*
Ethical Statement

Yazar Katkıları MK (%50)
Author Contributions AU (%50)

Açık Erişim Lisansı Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.
Open Access License | *This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License*

KAYNAKÇA

“Ağıt”, **Akın**, 11 Kasım 1963, s.2.

Akgün, Sibel, “Atatürk İlke ve İnkılaplarının Kıbrıs’a ve Kıbrıs Türk Kadınlarına Yansımaları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 22, S 64-65-66, Ankara 2006, s.418.

Akgün, Sibel, “Atatürk Dönemi Türkiye ve Kıbrıs Türk Toplumunu İlişkileri (1923- 1938)”, **International Journal of Social Science**, Volume 5, Issue 1, 2012, s.4. https://jasstudies.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1211846168_akg%C3%BCn_sibel_TT.pdf&key=26101. (Erişim Tarihi: 10.09.2022.)

Arı, Eren, “Atatürk’e”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.2.

“Asker Ağlamaz”, **Nacak**, 19 Mayıs 1961, s.2.

“Atatürk’te Çocuk Sevgisi”, **Bozkurt**, 23 Nisan 1961, s.3.

“Atatürk’ü Sevmek Bir İbadettir”, **Devrim**, 23 Nisan 1963, s.3.

“Atatürk’ün Güzel Sözleri”, **Nacak**, 10 Kasım 1961, s.1.

“Atatürk İçin Söylenenler”, **Devrim**, 10 Kasım 1963, s.5.

Belli, Şemsi, “Ağabeyim Mustafa Kemal”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.3.

“Bir Askerin Mezarından”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1962, s.2.

Birinci, Ergin, “Çeşitli Yönleriyle Atatürk”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.3.

“Bugün Senin Günündür Atatürk”, **Akın**, 10 Kasım 1963.

Çelebi, İlker, Çelik, Vasfiye, “1960’da Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kuruluşundan 2004 Annan Planı’na Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Meselesi”, **Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 6 (2), 2020. 168-193. <https://dergipark.org.tr/pub/kkujebp/issue/58780/828331>.

Cicioğlu, Hasan, “Kıbrısta Türk Kimliği ve Atatürk”, **Kıbrıs’ta Türk Varlığı Sempozyumu (17 Kasım 2000)**, Emekli Subaylar Derneği Yayınları, Lefkoşa 2000.

“Cumhuriyet Bayramı Anavatan’da ve Kıbrıs’ta Heyecanla Parlak Törenlerle Kutlandı”, **Nacak**, 3 Kasım 1961, s.1.

“Çağlarda Atatürk”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.2.

“Dr. F. Küçük ve Rauf Denktaş Devrim’e Beyanat Verdiler”, **Devrim**, 23 Nisan 1963, s.1.

“Dr. Fazıl Küçük’ün Tebrik Telgrafları”, **Devrim**, 30 Ağustos 1963, s.1.

“Dün Baf’ta Atatürk’ün Bir Büstü Törenle Açıldı”, **Akın**, 20 Mayıs 1963, s.1.

“Eşsiz İnsan Atatürk’ü Milletçe ve Dünyaca Andık”, **Akın**, 11 Kasım 1963, s.1.

“Gidiyor”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.2.

Göksan, Ahmet. “19 Mayıs”, **Akın**, 19 Mayıs 1963, s. 2.

Güner, Deniz. “Tek Parti Döneminde Basın Yayın Yoluyla Yapılan Bölücülük Propagandasına Uygulanan Sansür”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2014, C 14, S 29, s. 223-248. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ctad/issue/25531/269329>.

Irmak, Sadi, “Sohbet Adamı Atatürk”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1962, s.2.

İsmail, Sabahattin ve Birinci, Ergin, **Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul 2000.

Kansu, Mehmet, “Dilimiz ve Atatürk”, **Devrim**, 10 Kasım 1963, s.4.

Karakartal, Oğuz ve Pehlivan, Ahmet, “Kıbrıs Türk Basınında Atatürk ile İlgili Bazı Haberler”, **Kıbrıs’ta Türk Varlığı Sempozyumu (17 Kasım 2000)**, Emekli Subaylar Derneği Yayınları, Lefkoşa 2000.

Kasap, Fevzi, “Özgürlük Mücadelesinin Mimarlarından Mehmet Remzi Okan”, **Yenidüzen**, 8 Şubat 2021. <https://www.yeniduzen.com/ozgurlik-mucadelesinin-mimarlarindan-mehmet-remzi-okan-136898h.htm>. (Erişim Tarihi: 22.09.2022.)

Keser, Ulvi, “1958-1963 Mücadele Sürecinde Kıbrıs’ta Basın ve Nacak Gazetesi”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2012, C 12, S 24, s.305-348. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ctad/issue/25245/266945>.

“Kıbrıs’ta Ata’yı Anma Törenleri”, **Akın**, 10 Kasım 1963, s.1.

“Koca Çınarın Filizleri”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.1.

Koç, Süleyman, **Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.

Koçer, Nergishan, “Yerel Basın-Siyaset Ekseninde Hakikat Gazetesinin (1949-1955) Yerel Siyasetteki Rolü”, **Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi**, 2022, S 9, s. 68-89. DOI: 10.56676/kiad.1115016.

Kumral, Muhtar, “Atatürk ve Dokuz Rakamı”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.2.
“Makbule Atadan Ağabeyisi Atatürk’ün Samsun’a Çıkışını Anlatıyor”, **Akın**, 19 Mayıs 1963, s.2.

Manizede, Derviş. **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1975.

Muhtaroğlu, Esat Faik, “Mustafa Kemal ve Biz”, **Bozkurt**, 19 Mayıs 1962, s.2.

“30 Ağustos ve Kıbrıs”, **Devrim**, 30 Ağustos 1963, s.3.

Özkaya, Yücel, “Türk Ulusal Savaşında Kıbrıs ve Atatürk Devrimlerinin Kıbrısa Yansıması”, **Kıbrıs’ta Türk Varlığı Sempozyumu (17 Kasım 2000)**, Emekli Subaylar Derneği Yayınları, Lefkoşa 2000.

Tunca, Elif Asude, “Halkın Sesi Gazetesi Örneğinde Kimlik ve Ulusal Kimlik Oluşumunda Basının Rolü”, **Folklor/Edebiyat**, 2019, C 25, S 100, s. 1057-1069. DOI: 10.22559/folklor.1017.

Türkay, Osman. “Atatürk Sevgisi”, **Bozkurt**, 10 Kasım 1960, s.2.

Vandemir, Baki, “Cumhuriyetin Büyük Kurucusu Atatürk’ten Vecizeler”, **Bozkurt**, 29 Ekim 1961, s.3.

Vatansever, Müge, “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C 12, Özel Sayı, 2010, s.1487-1530. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfd/issue/46934/588952>.

“23 Nisan Güneşi”, **Cumhuriyet**, 23 Nisan 1962, s.1.

Yontunç, Kenan. “Atatürk ve Heykel”, **Devrim**, 10 Kasım 1963, s.4.